

нема места? Одговор на то питање није једноставан, али важно је да се узме у обзир следеће: управо због тога што више не мора да полаже рачуне оном принципу који ју је притискао да буде јединим медијумом духа, уметност ће моћи да се ослободи тог захтева и да буде далеко разноврснија. Уметност се тиме *није одрекла* потраге за истином, као што се ни религија не одриче исте потраге у добу у којем представно мишљење уступа место појмовном. Једино чега се сви „превладани“ моменти апсолутног духа морају одрећи јесте претензија на *тоталитет* и *искључиво право* на досезање истине.

Свако научно испитивање уметности мора да се суочи са непрегледном облашћу појединачних дела различитих уметничких епоха, при чему се мора увек водити рачуна о добу, средини, народу и контексту њиховог настанка. Наука о уметности мора да буде истовремено опремљена историјским, али и уско специјализованим знањима, јер се индивидуална природа уметничког дела односи на *појединачно* - па његово разумевање захтева знање *појединачног*. Филозофски појам лепог мора у себи посредовано да садржи јединство метафизичке општости и одређености реалне посебности - „у уметничком делу нема ничег осим оног што је у суштинској вези са садржајем и што њега изражава“. Чулно уобличавање је неопходно за уметничко стварање, али оно се одвија у *духу*. Уметничко дело је тако синтеза двеју делатности - *још није* чиста мисао, али упркос чулности - *није више* ни материјално биће. Чулни елеменат је и сам нешто идеално, али различито од идеалног у мишљењу, јер и даље постоји као уобличена *ствар*: „онај који види не усваја оно што види: он погледом само приближава, он се отвара према свету“. Упоредити са: Хартман, Н., *Естетика*, БИГЗ, Београд, 1979., стр. 19-36. Стога, уметност не узима чулну форму као *дату*, ниту у недостатку друге форме, него због тога што у јој у *конкретном садржају* лежи моменат чулне појаве. За разлику од природних објеката, који *постоје и без човековог посматрања*, уметничко дело не постоји природно за себе, него је у властитој суштини *питање које се упућује духу*.

Циљ уметности не може да буде формално подражавање постојећег, јер то подражавање ствара *техничка*, а не *уметничка* дела. Битни моменат за основу уметничког дела јесте природни *облик*, али природност у било ком смислу није, нити може бити, суштинска и права основа уметности. Такође, циљ уметности није ни